บทที่ 1
บทนำ

เนื้อหาบทที่ 1

บทนำ

1.1 ประวัติศาสตร์คืออะไร

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาคืออะไร

1.2 ทำไมต้องศึกษาประวัติศาสตร์

ทำไมต้องศึกษาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา

1.3 จะศึกษาประวัติศาสตร์ด้วยวิธีการอย่างไร

จะศึกษาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาด้วยวิธีการอย่างไร

แนวคิด

1. ประวัติศาสตร์ มีความหมาย 2 ประการ คือ เหตุการณ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้นในอดีต และเหตุการณ์ในอดีตที่นักประวัติศาสตร์ได้ค้นคว้าหาหลักฐาน แล้วนำมาวิเคราะห์ ตีความหมาย และเรียบเรียงขึ้นโดยหยิบยกขึ้นมาเฉพาะสิ่งที่คิดว่ามีความสำคัญ

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา จึงหมายถึง เหตุการณ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้นกับพระพุทธ-ศาสนา ในอดีต และเหตุการณ์ที่นักประวัติศาสตร์ได้ค้นคว้าหาหลักฐาน แล้วนำมาวิเคราะห์ ตีความหมาย และเรียบเรียงขึ้นโดยหยิบยกขึ้นมาเฉพาะสิ่งที่คิดว่ามีความสำคัญ

2. จุดประสงค์ของการศึกษาประวัติศาสตร์ ก็เพื่อนำมาเป็นบทเรียนสำหรับปัจจุบัน เพื่อนำความรู้ในอดีตมาสร้างความเจริญก้าวหน้าในปัจจุบัน และเพื่อเป็นพื้นฐานในการคาดคะเนความเป็นไปในอนาคต เป็นต้น

3. วิธีการศึกษาประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด อย่างน้อยต้องประกอบด้วย 3 ประการ คือ ต้องศึกษาด้วยความสนใจใคร่รู้ในประวัติศาสตร์ ศึกษาโดยใช้ความจำประกอบความเข้าใจ และศึกษาโดยคำนึงถึงเจตจำนงของผู้เขียนประวัติศาสตร์ ทั้งนี้เพราะจะทำให้นักศึกษาสามารถตีความประวัติศาสตร์ได้ถูกต้องแม่นยำมากขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักศึกษาทราบว่าประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาคืออะไร รวมทั้งสามารถอธิบายได้อย่างถูกต้อง

2. เพื่อให้นักศึกษาทราบเหตุผลว่าทำไมต้องศึกษาประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนารวมทั้งสามารถอธิบายได้อย่างถูกต้อง

3. เพื่อให้นักศึกษาทราบวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา รวมทั้งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ประวัติศาสตร์คืออะไร

ประวัติศาสตร์คืออะไร นักศึกษาหลายท่านคงคิดว่า เป็นคำถามที่ไม่น่าจะถาม เพราะคำตอบชัดแก่ใจของนักศึกษาดีอยู่แล้ว แต่เชื่อหรือไม่ว่า สิ่งที่นักศึกษาคิดว่ารู้แล้ว ความรู้นั้นกลับไม่ตรงกันแต่ละคนจะให้นิยามแตกต่างกันตามความคิดและประสบการณ์ของตน ถ้ารู้จริง สิ่งที่รู้นั้นก็ควรจะตรงกัน เพราะในเรื่องเดียวกันสิ่งที่ถูกต้องมีเพียงหนึ่งเดียว แม้แต่นักประวัติศาสตร์เองที่เกือบทั้งชีวิตทุ่มเทศึกษาในเรื่องนี้มายาวนาน ก็ยังให้คำตอบไม่ตรงกันเสียทีเดียว

ศ.ดร.นิธิ เอียวศรีวงศ์ ให้ความหมายว่า ประวัติศาสตร์ คือ "การศึกษาความเป็นมาของมนุษยชาติหรือสังคมใดสังคมหนึ่งตั้งแต่อดีต ปัจจุบัน ถึงอนาคต โดยอาศัยวิธีการบางประการที่เป็นที่รู้จักกันว่าวิธีของประวัติศาสตร์ (historical method)"[1]

ดร.สืบแสง พรหมบุญ ให้ความหมายของประวัติศาสตร์ไว้ 2 ประการ ในความหมายที่กว้างที่สุด ประวัติศาสตร์ หมายถึง "ประสบการณ์ทั้งมวลในอดีตของมนุษย์" ส่วนอีกความหมายหนึ่ง หมายถึง "การเขียนข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ และประสบการณ์ในอดีตที่นักประวัติศาสตร์เห็นว่ามีคุณค่าขึ้นมาใหม่โดยอาศัยการค้นคว้า การวิเคราะห์ และการตีความจากหลักฐานทั้งปวงที่มีอยู่"[2]

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี ให้ความหมายประวัติศาสตร์ไว้ว่า "การศึกษาประวัติของมนุษยชาติ ซึ่งหมายถึง ความทรงจำของสังคมมนุษย์ในอดีตที่ได้รับการบันทึกไว้ คำว่าประวัติศาสตร์ มาจากการสมาสคำว่า "ประวัติ" ซึ่งหมายถึง เรื่องราวความเป็นไป กับคำว่า "ศาสตร์" ซึ่งแปลว่า ความรู้ เข้าด้วยกัน เพื่อบัญญัติใช้หมายถึง คำว่า history ในภาษาอังกฤษ"[3]

---

[1] นิธิ เอียวศรีวงศ์, **ข้อคิดเกี่ยวกับวิชาประวัติศาสตร์,** ปรัชญาประวัติศาสตร์, 2527 หน้า 65

[2] นันทนา กปิลกาญจน์, **ประวัติศาสตร์และอารยธรรมโลก**, 2539 หน้า 4

[3] วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี (2549). ความหมายประวัติศาสตร์. (ออนไลน์)

รศ.นันทนา กปิลกาญจน์ กล่าวไว้ว่า “ประวัติศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ศึกษาอดีตอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมและแทรกซึมอยู่ในทุกสาขาวิชา จะไม่มีวิชาใดที่มีลักษณะเป็นวิชาขึ้นได้โดยไม่อาศัยประวัติศาสตร์เลย ในทางนิติศาสตร์ก็ต้องศึกษาถึงอดีตและการตัดสินคดีในอดีต ในทางแพทย์ศาสตร์ก็ต้องศึกษาถึงลักษณะอาการของโรคและวิธีการรักษาจากอดีต เราต้องมีวิชาประวัติปรัชญา ประวัติสังคมวิทยา ประวัติการเกษตร เป็นต้น วิชาประวัติศาสตร์ไม่ใช่วิชาที่ศึกษาเฉพาะสิ่งที่บันทึกอยู่ในตำราหรือในหนังสือประวัติศาสตร์เท่านั้น ประวัติศาสตร์ที่ไม่ได้จดบันทึกนั้นมีมากกว่าประวัติศาสตร์ที่จดบันทึกเอาไว้เป็นหมื่นเป็นแสนหรือเป็นล้านเท่า”[1]

จากความหมายของประวัติศาสตร์ที่กล่าวมาทั้งหมดจึงสรุปได้ว่า คำว่า “ประวัติศาสตร์” มีความหมายใน 2 ลักษณะคือ

1) ประวัติศาสตร์ หมายถึง เหตุการณ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้นในอดีต และสิ่งที่มนุษย์ได้กระทำหรือสร้างแนวความคิดไว้ทั้งหมด ตลอดจนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติที่มีผลต่อมนุษยชาติ

2) ประวัติศาสตร์ หมายถึง เหตุการณ์ในอดีตที่นักประวัติศาสตร์ได้สืบสวนค้นคว้าแสวงหาหลักฐานมารวบรวม วิเคราะห์ ตีความหมาย และเรียบเรียงขึ้น โดยหยิบยกขึ้นมาศึกษาเฉพาะแต่สิ่งที่ตนเห็นว่ามีความหมายและมีความสำคัญ

ประวัติศาสตร์ในความหมายประการที่ 2 นั้น เริ่มต้นจากมีเหตุการณ์หรือพฤติกรรมมนุษย์เกิดขึ้นซึ่งมีมากและเกิดขึ้นตลอดเวลา ส่วนใหญ่มักถูกลืมหรือผ่านไปโดยไม่มีใครสังเกต ฉะนั้นประวัติศาสตร์จึงต้องอาศัยผู้บันทึก ผู้สังเกต และผู้จดจำสร้างหลักฐานไว้ โดยหลักฐานนั้นอาจจะเป็นคัมภีร์ ตำรา ภาพวาด โบราณสถาน โบราณวัตถุ พงศาวดาร ศิลาจารึก เป็นต้น ผู้สร้างหลักฐานนี้จะเป็นใครก็ได้ ไม่จำเป็นที่จะต้องมีผู้รับผิดชอบโดยตรง และเมื่อเกิดหลักฐานขึ้นแล้ว ประวัติศาสตร์จำต้องอาศัยนักประวัติศาสตร์ ทำหน้าที่รวบรวม ตรวจตรา พิจารณาไตร่ตรอง ตีความหมายของหลักฐานผสมผสานกับความรู้และประสบการณ์ในชีวิตมาวิเคราะห์และเรียบเรียงขึ้น

แต่สิ่งที่จะมองข้ามไปไม่ได้คือ ความจริงที่ว่าวันหนึ่งๆ มีการกระทำของมนุษย์มากมายและไม่มีใครสามารถจำลองอดีตมาได้โดยสมบูรณ์ ฉะนั้นเหตุการณ์ที่นักประวัติศาสตร์เรียบเรียงขึ้นจึงเป็นเรื่องราวเพียง 1 ใน 100 หรือ 1 ใน 1,000 ของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และไม่แน่เสมอไปว่าจะถูกต้องที่สุดหรือสำคัญที่สุด หากแต่เป็นเพียงเรื่องราวของความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและการตีความหมายในทัศนะของนักประวัติศาสตร์ เหตุการณ์ใน

[1] นันทนา กปิลกาญจน์., **ประวัติศาสตร์และอารยธรรมโลก**, 2539 หน้า 3

ประวัติศาสตร์ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่า เชื่อถือได้แน่นอนแล้วนั้น ไม่จำเป็นต้องคงอยู่ในรูปนั้นเสมอไป ประวัติศาสตร์อาจจะเปลี่ยนแปลงได้ทุกเวลา เมื่อพบหลักฐานใหม่ที่เชื่อถือได้ หลักฐานใหม่แม้เพียงอย่างเดียว ถ้ามีน้ำหนักดีพอก็อาจจะเปลี่ยนเรื่องราวของประวัติศาสตร์ได้

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาคืออะไร

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาจึงหมายถึง เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับพระพุทธศาสนาในอดีตจนถึงปัจจุบันซึ่งนักประวัติศาสตร์ได้ศึกษาค้นคว้าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเหล่านั้นจากหลักฐานต่างๆ ที่ค้นพบ วิเคราะห์ตีความหมายด้วยความรู้และประสบการณ์ของตน แล้วเรียบเรียงขึ้นเป็นตำราประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาให้บุคคลในยุคหลังได้ศึกษาค้นคว้าต่อไป

ในการศึกษาผลงานทางประวัติศาสตร์ นักศึกษาต้องยอมรับความจริงอย่างหนึ่งว่าเป็นการศึกษาข้อเท็จจริงซึ่งเกิดขึ้นในอดีตผ่านการตีความของนักประวัติศาสตร์ซึ่งจะพบเสมอว่านักประวัติศาสตร์แต่ละท่านมักจะตีความไม่ตรงกันในหลายๆ ประเด็น เช่น ประเด็นปัจจุบันควรจะเป็นพุทธศักราชที่เท่าไร นักประวัติศาสตร์ได้เสนอทฤษฎีที่ไม่ตรงกันหลายสิบทฤษฎีจนทำให้ผู้อ่านไม่รู้จะเชื่อตามทฤษฎีไหนดี ในประเด็นนี้ นักศึกษาควรทำใจเป็นกลางและยอมรับว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดาของการศึกษาเหตุการณ์ในอดีต ซึ่งยากที่จะชี้ชัดลงไปว่าข้อเท็จจริงคืออะไร แต่ทั้งนี้ก็ไม่ได้หมายความว่าประวัติศาสตร์ทั้งหมดจะเชื่อถือไม่ได้ เพราะประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่มีข้อเท็จจริงที่เป็นหลักฐานยืนยันชัดเจน และนักประวัติศาสตร์มีความเห็นตรงกัน

1.2 ทำไมต้องศึกษาประวัติศาสตร์

นักศึกษาหลายท่านอาจสงสัยว่า ทำไมจึงต้องศึกษาประวัติศาสตร์ เพราะประวัติศาสตร์เป็นอดีตที่จบไปแล้ว จะไปศึกษาให้เสียเวลาทำไม ชีวิตเราจะต้องก้าวต่อไปข้างหน้า จะถอยหลังไปศึกษาเรื่องราวเก่าๆ ทำไม คำถามนี้ นักประวัติศาสตร์หลายท่านให้คำตอบค่อนข้างจะใกล้เคียงกันคือ ศึกษาประวัติศาสตร์เพื่อเป็นบทเรียนสำหรับปัจจุบันบ้าง ศึกษาเพื่อนำความรู้ในอดีตมา สร้างความเจริญก้าวหน้าในปัจจุบันบ้าง และศึกษาเพื่อเป็นพื้นฐานในการคาดคะเนความเป็นไปในอนาคตบ้าง

1.2.1 ศึกษาเพื่อเป็นบทเรียนสำหรับปัจจุบัน

เหตุการณ์ทั้งหลายในโลกนี้ ย่อมหมุนเวียนกลับไปหาทางเก่าเสมอ จนฝรั่งตั้งเป็นสุภาษิตขึ้นว่า “History repeats itself” ซึ่งหมายถึง ประวัติศาสตร์มักเกิดขึ้นซ้ำเดิมหรือกล่าวสั้นๆ ว่า ประวัติศาสตร์ซ้ำรอยนั่นเอง เหตุการณ์ต่างๆ ที่เคยเกิดขึ้นในอดีตก็มักจะเกิดขึ้นในปัจจุบันและอนาคตด้วย แต่อาจจะเปลี่ยนสถานที่ บุคคล และรูปแบบเท่านั้นเอง เช่น ในอดีตมีสงคราม ปัจจุบันก็มีสงคราม และมีแนวโน้มว่าจะมีต่อไปในอนาคตด้วย การเกิดขึ้นและเสื่อมสลายของมหาอาณาจักรต่างๆ ภัยธรรมชาติต่างๆ ที่เราประสบในปัจจุบัน เช่น ภัยสึนามิ เป็นต้น ก็ไม่ได้เกิดขึ้นครั้งแรก แต่เคยเกิดขึ้นมาแล้วเช่นกันในอดีต

ดังนั้น เมื่อเหตุการณ์ในโลกมักเกิดขึ้นซ้ำๆ กันอย่างนี้ หากเราศึกษาเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ว่า มีสาเหตุมาจากอะไร จะป้องกันและแก้ไขอย่างไร ก็จะได้นำความรู้นั้นมาเป็นบทเรียนในการดำรงชีวิตในปัจจุบัน ช่วยในการตัดสินใจ เมื่อจำเป็นต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ โดยอาศัยแนวประสบการณ์ของมนุษย์ในอดีต บทเรียนเหล่านั้นจะเปรียบประดุจแผนที่สำหรับการเดินทางของมวลมนุษยชาติ ดังที่ศาสตราจารย์อาร์โนลด์ ทอยน์บี นักประวัติศาสตร์ชาวอังกฤษกล่าวว่า “บทเรียนจากประวัติศาสตร์นั้นผิดกับการทำนายโชคชะตาทางวิชาโหราศาสตร์ แต่เปรียบได้กับแผนที่ของนักสำรวจและนักเดินเรือทางทะเล ซึ่งให้ความหวังเป็นอย่างมากแก่นักเดินเรือผู้มีสติปัญญาสามารถใช้แผนที่นั้นเป็นแนวทางหลีกเลี่ยงการอับปาง ดีกว่าจะแล่นเรือไปอย่างคนตาบอด แผนที่นั้นจะช่วยบอกทิศทางให้ชาวเรือผู้นั้นนำเรือของเขาผ่านหินโสโครกและเกาะแก่งต่างๆ ที่บอกตำแหน่งไว้ให้แล้วได้อย่างปลอดภัย”[1]

1.2.2 ศึกษาความรู้ในอดีตเพื่อนำมาต่อยอดสร้างความเจริญก้าวหน้าในปัจจุบัน

ปัจจุบันโลกของเราเจริญก้าวหน้าไปมากโดยเฉพาะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มนุษย์สามารถเดินทางไปดวงจันทร์อันห่างไกลได้ สามารถเดินทางไปบนอากาศเหมือนนกได้ด้วยเครื่องบิน สามารถติดต่อสื่อสารกันข้ามประเทศข้ามทวีปได้ด้วยโทรศัพท์และอินเทอร์เน็ต ความเจริญก้าวหน้าเหล่านี้ไม่ได้เกิดจากอัจฉริยภาพของนักวิทยาศาสตร์ในปัจจุบันเพียงอย่างเดียวหากแต่เกิดจากการที่นักวิทยาศาสตร์แต่ละยุคศึกษาสิ่งที่บรรพบุรุษได้ค้นพบไว้ในอดีต และนำมาพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสืบต่อไปกันมาเรื่อยๆ จนกระทั่งปัจจุบัน แม้แต่อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ นักวิทยาศาสตร์ผู้ยิ่งใหญ่ของโลกที่กล่าวขานกันว่ามีความเป็นอัจฉริยะมาก ยังต้องเริ่มต้นศึกษาความรู้และทฤษฎีต่างๆ ในอดีตที่นักวิทยาศาสตร์ยุคก่อนๆ ได้ค้นพบไว้

[1] พระราชธรรมนิเทศ, **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา** , 2542 หน้า 1-2

อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ไม่ได้คิดเองทั้งหมด แต่เป็นลักษณะของการศึกษาแล้วต่อยอดความรู้ เขามีนิสัยรักการเรียนรู้มาตั้งแต่เด็ก ชอบศึกษาตำราคณิตศาสตร์ ฟิสิกส์ ดาราศาสตร์ เป็นต้น โดยมักจะอ่านจากหนังสือด้วยตนเองและสอบถามจากผู้รู้ท่านต่างๆ เมื่อครั้งที่อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์เรียนอยู่ที่มหาวิยาลัยโปลิเทคนิคแห่งสหพันธรัฐสวิส เขามีความตั้งใจว่า "จะอ่านหนังสือในห้องสมุดให้หมดทุกเล่มก่อนเรียนจบ"[1] หนังสือทุกเล่มไม่ว่าจะเป็นวิชาใดก็ตามก็คือบันทึกทางประวัติศาสตร์ที่มนุษย์ในแต่ละยุคเขียนขึ้นเพื่อให้คนยุคหลังได้ศึกษา เพื่อจะได้ไม่เสียเวลาเริ่มต้นค้นคว้าใหม่ ในสิ่งที่บรรพบุรุษได้ค้นพบแล้ว

1.2.3 ศึกษาเพื่อคาดคะเนความเป็นไปในอนาคต

นักประวัติศาสตร์ท่านหนึ่งกล่าวไว้ว่า ก่อนที่เราจะก้าวสู่อนาคต เราต้องไขกุญแจย้อนสู่อดีต ทั้งนี้เพราะทั้งอดีต ปัจจุบัน และอนาคตมีความสืบเนื่องกัน กล่าวคือ อดีตเป็นเหตุ ปัจจุบันเป็นผล และปัจจุบันเป็นเหตุ อนาคตเป็นผล หรือกล่าวง่ายๆ ว่า ปัจจุบันเป็นผลิตผลของอดีต ส่วนอนาคตเป็นผลิตผลของปัจจุบัน ด้วยเหตุนี้การที่เราจะเข้าใจปัจจุบันก็ต้องศึกษาความเป็นมาในอดีตในฐานะเป็นต้นเหตุ และเมื่อเข้าใจปัจจุบันแล้วก็จะสามารถมองอนาคตได้ชัดเจนขึ้น ทั้งนี้เพราะอนาคตเป็นผลิตผลของปัจจุบัน บุคคลที่ศึกษาเรื่องราวอดีตได้มากและลึกเท่าไร ก็จะเข้าใจปัจจุบันและมองอนาคตได้ไกลและชัดเจนขึ้นเท่านั้น เปรียบเสมือนการยิงธนู บุคคลที่ดึงสายธนูมาด้านหลังได้มากเท่าไร ก็จะสามารถยิงลูกธนูส่งไปข้างหน้าได้ไกลมากเท่านั้น บุคคลที่มองอนาคตได้กว้างไกลและชัดเจนจะมีโอกาสประสบความสำเร็จได้มากกว่าคนทั่วไป ทั้งนี้เพราะเมื่อทราบทิศทางความเป็นไปของโลกได้ล่วงหน้า ก็สามารถเตรียมการรองรับได้ทันท่วงที เมื่อเหตุการณ์ต่างๆ ที่คาดการณ์ว่าจะเกิดขึ้นได้เกิดขึ้นจริง ก็จะมีความพร้อมที่จะจัดการกับเหตุการณ์เหล่านั้นได้เป็นอย่างดี

วงการธุรกิจปัจจุบันเรียกสิ่งนี้ว่า "วิสัยทัศน์" ใครที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกลชัดเจนและถูกต้อง ก็จะประสบความสำเร็จได้มากกว่าบุคคลอื่น บิลล์ เกตส์ เป็นบุคคลหนึ่งที่ประสบความสำเร็จในธุรกิจมาก เป็นมหาเศรษฐีอันดับหนึ่งของโลกติดต่อกันหลายปี ในสมัยที่เขาทำธุรกิจคอมพิวเตอร์ใหม่ๆ เขามองว่า "น้ำมันใต้ดินสำหรับยุคข้อมูลข่าวสารไม่ใช่ "ฮาร์ดแวร์" แต่เป็น "ซอฟต์แวร์" และเมื่อถึงเวลาที่บริษัทอย่าง IBM พูดว่า ฮาร์ดแวร์จะเป็นผู้นำ บิลล์ เกตส์ บอกว่า ปล่อยให้พวกเขาคิดไป"[2] เขาเห็นภาพในอนาคตว่า "จะมีคอมพิวเตอร์อยู่บนโต๊ะเขียนหนังสือ

---

[1] ฮิโตชิ ทาเคอุจิ, (นวลทิพย์ ศุภประการ : ผู้แปล), **อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ฯ**, 2539 หน้า 38.

[1] ยูบีซี (The History Channel). (2549) สารคดีผู้นำเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงโลก, (intranet)

ทุกตัว มีคอมพิวเตอร์ในทุกบ้าน และไมโครซอฟต์จะเป็นซอฟต์แวร์สำหรับคอมพิวเตอร์ทั้งหมดนั้น[1]" ด้วยวิสัยทัศน์เช่นนี้ บิลล์ เกตส์ และไมโครซอฟต์จึงมุ่งพัฒนาซอฟต์แวร์อย่างจริงจังเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นนั้น ในที่สุดวิสัยทัศน์ของเขาก็ถูกต้อง กล่าวคือ ในปี พ.ศ.2538 บริษัทไมโครซอฟต์เข้าครอบครองซอฟต์แวร์ตลาดคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลอย่างสมบูรณ์ ระบบปฏิบัติการ "วินโดวส์" ของไมโครซอฟต์มีอยู่บนเครื่องคอมพิวเตอร์ถึง 90% ในขณะที่ระบบปฏิบัติการของ IBM คือ "OS/2" ครองตลาดได้เพียง 5-6% เท่านั้น กว่าที่บริษัทยักษ์ใหญ่อย่าง IBM จะรู้ตัวและปรับทิศทางได้ทันก็สายไปเสียแล้ว บริษัทขาดทุนมหาศาลถึง 16,000 ล้านเหรียญ และเกือบจะต้องปิดกิจการ

ทำไม บิลล์ เกตส์ จึงมีวิสัยทัศน์กว้างไกลและถูกต้องแม่นยำเช่นนี้ สาเหตุสำคัญประการหนึ่งนอกเหนือจากทานบารมีและปัญญาบารมีที่สั่งสมมาในอดีตคือ การศึกษาหาความรู้อันเป็นพื้นฐานทางปัญญาในปัจจุบัน เจมส์ วัลเลซ กล่าวไว้ว่า "การอ่านหนังสือของเกตส์ก็เหมือนกับความคลั่งไคล้ในคอมพิวเตอร์ โดยที่เขาจะลุยอ่านอัตชีวประวัติบุคคลมากมาย อาทิ แฟรงคลิน รูสเวล, นโปเลียน และคนอื่นๆ เป็นต้น และเขาจะอ่านเพื่อให้เข้าใจอย่างถ่องแท้เพื่อจะดูว่าประวัติศาสตร์สอนอะไรบ้าง..." [2]

ทำไมต้องศึกษาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา

เหตุผลในการศึกษาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาก็เหมือนกับที่กล่าวมาแล้วข้างต้น บทเรียนแห่งความสำเร็จและความล้มเหลวขององค์การพระพุทธศาสนาในอดีต จะเป็นกุญแจสำคัญที่จะไขความสำเร็จให้เกิดขึ้นกับงานพระพุทธศาสนาในปัจจุบันและอนาคต การเทศน์สอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถือว่าเป็นแบบแผนที่ดีในการใช้บทเรียนจากอดีตมาแก้ไขข้อบกพร่องในปัจจุบัน กล่าวคือ พระองค์มักจะระลึกชาติถึงบุพกรรมของพระภิกษุแต่ละรูปในอดีต เพื่อให้ท่านตระหนักและแก้ไขจะได้ทำปัจจุบันให้สมบูรณ์ด้วยพุทธวิธีนี้เองจึงทำให้พระภิกษุที่ได้ฟังพระดำรัสของพระองค์เกิดความซาบซึ้ง ประพฤติปฏิบัติตามจนบรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์มากมาย หลักธรรมต่างๆ ที่พระองค์นำมาตรัสสอนจึงไม่ได้เป็นสิ่งใหม่ หากแต่เป็นประวัติศาสตร์ในรูปแบบต่างๆ คือ เป็นประวัติชีวิตของพระภิกษุแต่ละรูปบ้าง เป็นประวัติการสร้างบารมีของพระองค์ซึ่งปรากฏอยู่ในชาดกต่างๆ บ้าง

แม้แต่หลักธรรมอันลึกซึ้งอย่าง ปฏิจจสมุปบาท หรือ อิทัปปัจจยตา ก็ไม่ได้เป็นสิ่งใหม่

---

[1] ยูบีซี (The History Channel). (2549) สารคดีผู้นำเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงโลก, (intranet)

[2] เจมส์ วัลเลซ, จิม อิริคสัน แปลโดย กิตติรัตน์ พรหมรัตน์, **บิลล์ เกตส์ ไอ้หนุ่มอัจฉริยะพันล้าน**, 2537 หน้า 25

แต่เป็นของเก่าที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าในอดีตเคยตรัสสอนไว้ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ศึกษาค้นคว้าหลักธรรมนั้นด้วยการเจริญสมาธิภาวนาจนตรัสรู้แล้วได้นำมาตรัสสอนพุทธบริษัทต่อไป พระองค์จะมาตรัสรู้หรือไม่ก็ตามแต่หลักธรรมดั้งเดิมนั้นก็ยังคงอยู่เหมือนดังที่พระองค์ตรัสไว้ในปัจจัยสูตรว่า “พระตถาคตทั้งหลายเสด็จอุบัติขึ้นก็ตาม ไม่เสด็จอุบัติขึ้นก็ตาม ธาตุอันนั้น คือ ธัมมฐิติ ธัมมนิยาม อิทัปปัจจัย ก็ยังดำรงอยู่ พระตถาคตย่อมตรัสรู้ ย่อมตรัสรู้ทั่วถึงซึ่งธาตุอันนั้น ครั้นแล้ว ย่อมตรัสบอก ทรงแสดง บัญญัติ แต่งตั้ง เปิดเผย จำแนก กระทำให้ตื้น และตรัสว่าท่านทั้งหลายจงดู...”[1]

1.3 จะศึกษาประวัติศาสตร์ด้วยวิธีการอย่างไร

เมื่อทราบความสำคัญของประวัติศาสตร์แล้ว เราจะศึกษาประวัติศาสตร์ด้วยวิธีการอย่างไรจึงจะถูกต้องและเกิดประโยชน์สูงสุด การศึกษาประวัติศาสตร์แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ศึกษาในฐานะเป็นนักประวัติศาสตร์ และศึกษาในฐานะบุคคลทั่วไป การศึกษาประวัติศาสตร์ในฐานะเป็นนักประวัติศาสตร์นั้นค่อนข้างจะมีความซับซ้อน เพราะจะต้องมีการตั้งสมมติฐาน รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล จากนั้นจึงเรียบเรียงเป็นตำราประวัติศาสตร์ขึ้น ส่วนการศึกษาประวัติศาสตร์ในฐานะเป็นบุคคลทั่วไป จะเป็นการศึกษาผลงานที่นักประวัติศาสตร์เรียบเรียงขึ้นจากขั้นตอนดังกล่าวแล้วข้างต้น การศึกษาประวัติศาสตร์ในลักษณะนี้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดอย่างน้อยจะต้องมีองค์ประกอบดังนี้

1.3.1 ศึกษาด้วยความสนใจใคร่รู้ในประวัติศาสตร์

นักศึกษาจำนวนมากมักจะเบื่อวิชาประวัติศาสตร์ เพราะไม่เล็งเห็นถึงคุณประโยชน์ของเรื่องราวในอดีต จึงมักศึกษาไปเพื่อให้พอสอบผ่าน ไม่ได้ศึกษาด้วยความสนใจใคร่รู้ในประวัติศาสตร์จริงๆ ด้วยเหตุนี้จึงไม่เกิดประโยชน์เท่าที่ควร เมื่อเรียนจบแล้วจึงแทบจะไม่ได้บทเรียนอะไรจากประวัติศาสตร์เลย นักศึกษาควรจะมีความใฝ่รู้เหมือนดังเช่นสามเณรราหุลที่ปรารถนาจะศึกษาความรู้ในแต่ละวันให้มากที่สุด ให้เท่ากับปริมาณเม็ดทรายในมือที่กำขึ้นในแต่ละวัน

[1] สังยุตตนิกาย นิทานวรรค, เล่ม 16 ข้อ 61 หน้า 22

1.3.2 ศึกษาด้วยการใช้ความจำประกอบกับความเข้าใจ

การศึกษาสิ่งใดก็ตาม ความจำ กับความเข้าใจ ต้องไปด้วยกันจึงจะเกิดประโยชน์สูงสุด หากเราจำได้แต่ไม่เข้าใจ ตัวเราก็ไม่ต่างอะไรกับ Hard Disk เก็บข้อมูลตัวหนึ่งแค่นั้นเอง เมื่อจำได้แต่ไม่เข้าใจก็จะไม่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ กล่าวไว้ว่า "ปัญหาที่เป็นเกณฑ์ยึดเหนี่ยวทางประวัติศาสตร์จึงไม่ได้อยู่ที่ว่าเราจะจำอะไรได้ทั้งหมด แต่ขึ้นอยู่ที่ว่าเราจะรู้ลึกซึ้งถึงความหมายของสิ่งที่เรารู้หรือจำนั้นได้อย่างไร"[1]

นักประวัติศาสตร์มีหน้าที่สำคัญในการวิเคราะห์หาสาเหตุของเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในอดีตจากหลักฐานต่างๆ แล้วเขียนสาเหตุที่ตนวิเคราะห์ได้ไว้ในตำรา นักศึกษาที่ศึกษาผลงานของนักประวัติศาสตร์เหล่านั้นจึงต้องตรองดูสาเหตุที่เขียนขึ้นเหล่านั้น แล้วใช้ประสบการณ์ตนเองวิเคราะห์พิจารณาว่า เห็นด้วยหรือไม่อย่างไร การหมั่นวิเคราะห์พิจารณาอย่างนี้จะทำให้เกิดความเข้าใจประวัติศาสตร์อย่างลึกซึ้ง ในขณะเดียวกันผู้เขียนเห็นว่า ความจำก็มีความสำคัญ จะอาศัยเพียงความเข้าใจอย่างเดียวโดยที่จำเหตุการณ์ต่างๆ ไม่ได้เลย เวลาจะนำไปใช้หรืออธิบายให้คนอื่นฟังก็ไม่องอาจ หรืออธิบายได้เพียงหลักการเท่านั้นขาดตัวอย่างประกอบที่ชัดเจนจึงทำให้ผู้ฟังไม่เข้าใจเท่าที่ควร

1.3.3 ศึกษาโดยคำนึงถึงเจตจำนงของผู้เขียนประวัติศาสตร์

จากที่กล่าวข้างต้นว่า ผลงานทางประวัติศาสตร์เกิดขึ้นจากการตีความหมายจากหลักฐานของนักประวัติศาสตร์ ด้วยเหตุนี้ประวัติศาสตร์จึงไม่ใช่เป็นอดีตในตัวของมันเองเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวเนื่องมาถึงความคิดของนักประวัติศาสตร์เกี่ยวกับอดีตนั้นๆ ด้วย ผู้ศึกษาตำราประวัติศาสตร์จึงต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับความคิดที่ขึ้นลงอยู่ในจิตใจของผู้เขียนประวัติศาสตร์ยุคนั้นสมัยนั้น จะต้องศึกษาความเป็นไปในชีวิตของนักประวัติศาสตร์ควบคู่ไปกับการศึกษาข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ด้วย ทั้งนี้เพราะนักประวัติศาสตร์ในฐานะที่เป็นมนุษย์คนหนึ่งย่อมต้องถูกหล่อหลอมทางความคิดจิตใจให้เป็นไปตามสิ่งแวดล้อมตามภาวการณ์ต่างๆ ไม่มากก็น้อย ผลงานทางประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นจากการเขียนของเขาจึงอาจถูกวางรูปและถูกกำหนดขอบเขตขึ้นด้วยอิทธิพลของกาลสมัยและสถานที่ในชีวิตของเขา การที่เราจะพิจารณาหาคุณค่าของประวัติศาสตร์จึงต้องทำควบคู่ไปกับทัศนคติและบุคลิกของนักประวัติศาสตร์แต่ละคน

---

[1] ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และสุชาติ สวัสดิ์ศรี, **ปรัชญาประวัติศาสตร์**, 2527 หน้า 5

1.3.4 ศึกษาแล้วนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

การจะศึกษาประวัติศาสตร์ให้เกิดประโยชน์สูงสุดนั้นเราจะต้องคำนึงเสมอว่าเหตุการณ์และหลักการต่างๆ ที่เราศึกษานั้น จะนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันอย่างไร และให้หมั่นนำความรู้เหล่านั้นมาใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย หากทำได้เช่นนี้การศึกษาประวัติศาสตร์ก็จะเกิดประโยชน์สูงสุด และเมื่อเกิดเหตุการณ์หรือปัญหาสำคัญในชีวิตของเรา อุปนิสัยที่เราได้ฝึกฝนไว้อย่างดีแล้วนี้ จะทำให้เรานึกย้อนถึงความรู้ต่างๆ ที่เราเคยได้ศึกษามา และสามารถนำความรู้เหล่านั้นมาแก้ปัญหาชีวิตได้ทันท่วงที หากไม่ฝึกให้เป็นนิสัยเช่นนี้ เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น จะไม่สามารถนำความรู้ที่ศึกษามาใช้ในการแก้ปัญหาได้ จะเป็นเหมือนกับสุภาษิตโบราณว่า ความรู้ท่วมหัวแต่เอาตัวไม่รอด

จะศึกษาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาด้วยวิธีการอย่างไร

วิธีการศึกษาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา ก็เหมือนกับที่กล่าวมาแล้วข้างต้น นอกจากนี้นักศึกษาก็ควรจะศึกษาให้เกิดความซาบซึ้งในคุณของพุทธบริษัทในอดีต ที่ได้รักษาและเผยแผ่สืบทอดพระพุทธศาสนามาได้จนถึงปัจจุบัน ให้เราทั้งหลายได้มีพระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นที่พึ่ง สำหรับเป็นแสงสว่างนำทางชีวิต และควรช่วยกันสืบทอดพระพุทธศาสนาให้ยืนยาวออกไป โดยให้ยึดเอาปฏิปทาของพระสาวก สาวิกาในอดีต เป็นต้นแบบและเป็นกำลังใจในการทำงานพระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบัน

กิจกรรม

หลังจากนักศึกษาได้ศึกษา บทที่ 1 บทนำ จบโดยสมบูรณ์แล้ว
โปรดทำแบบประเมินตนเองหลังเรียนบทที่ 1 และกิจกรรม ในแบบฝึกปฏิบัติบทที่ 1
แล้วจึงศึกษาบทที่ 2 ต่อไป